

Kurzus kódja: BBN-FIL18-234
Kurzus megnevezése: Demokrácia, képviselet, részvétel és alkotmányosság a modern politikai filozófiában
Kurzus megnevezése angolul: Democracy, Representation, Participation and Constitutionalism in Modern Political Philosophy
Kurzus előadója: Mráz Attila

Oktatás célja:

A szemináriumon a modern, főként 17-18. századi euro-amerikai filozófiatörténet néhány kiemelkedő művén keresztül a demokrácia, a köztársasági eszme és az alkotmányos hatalomgyakorlás alapvető fogalmi kérdéseit, összefüggéseit, legmeghatározóbb igazolási kísérleteit és intézményes berendezkedését vizsgáljuk. Elsősorban a következő kérdésekre keressük a választ:

- Mi az a demokrácia?
- Mi különbség a demokrácia és a köztársaság között?
- Mi az a népszuverenitás, ki az alanya, kit illet meg, és mi következik belőle?
- Melyek a közvetlen és a közvetett, képviseleti demokrácia előnyei, hátrányai?
- Milyen a jó politikai képviselet, hogyan kellene képviselniük (és kicsodát) a törvényhozási képviselőknek, és miért?
- Kinek kellene, hogy legyen választójoga egy demokráciában, és miért?
- Milyen intézményes berendezkedések, alapvető jogok és együttélési normák segítségével kerülhető el, hogy a demokrácia a többség zsarnoksága legyen?

Először a demokrácia és a köztársaság ideáljainak különféle igazolásaival ismerkedünk meg. Ezután a politikai képviselettel kapcsolatos – azt elvető vagy éppen pártoló, a megfelelő politikai képviseletről szóló – különféle elméleteket tárgyalunk. Végül a hatalomgyakorlás alkotmányos korlátaira térünk rá, különös tekintettel az olyan formai korlátokra, mint pl. a hatalmi ágak szétválasztása vagy a föderalizmus kérdései, és az olyan tartalmi korlátokra, mint az alapvető jogok és az állampolgári együttélés normái.

A kurzus során tárgyalt szerzők műveit egyrészt azok saját történeti-társadalmi-politikai kontextusában próbáljuk megérteni, azt feltételezve, hogy az olvasott szerzők alapvetően a saját koruk egyes társadalmi-politikai problémáit igyekeztek feltárni és ezekre megoldást kínálni. Másrészt viszont azt is vizsgáljuk, hogy az egyes történeti gondolkodók elméleti (fogalmi és normatív) illetve gyakorlati (empirikus, politika-szociológiai) meglátásai mennyiben relevánsak a kortárs politika- és társadalomfilozófia – közelebbről is a demokráciaelmélet és az autoritáselméletek – számára.

Tantárgy tartalma:

I. Demokrácia, köztársaság, politikai egyenlőség: kollektivista és individualista alapvetések

1. Rousseau: szabadság, egyenlőség, társadalmi szerződés

- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. 1. könyv, I-VIII. fejezet. pp. 261–

2. Rousseau és az általános akarat

- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. 2. könyv, I-X. fejezet. pp. 286–315. (Kijelölt részletek ebből.)
- MA hallgatóknak: Joshua Cohen: *Rousseau. A Free Community of Equals*. Oxford, OUP, 2010. Ch. 2: „The Society of the General Will”, pp. 23–59.
- Ajánlott:
  - Robert Harrison: *Democracy*. New York: Routledge, 1993. Ch IV: “Rousseau”, pp. 51–61.
  - David Held: “The republic and the general will”. In: *Models of Democracy*. Cambridge, UK – Malden, MA: Polity Press, 2006. pp. 43–49.

3. Sieyès és a népszuverenitás

- E. J. Sieyès (1789): Mi a harmadik rend? Ford. Hahner Péter. In Hahner Péter (szerk.): *A nagy francia forradalom dokumentumai*. Osiris, Budapest, 1999. pp. 36–42.
- A rendi gyűlés 1789. június 17-ei határozata, amelyben felveszi a Nemzetgyűlés nevet. Uott, pp. 51–52.
- A labdaházi eskü (1789. június 20.). Uott, pp. 52–55.
- Ajánlott: Benjamin Constant. (1997 [1815]). A népszuverenitásról. In: Ludassy Mária (szerk.): *A régiek és a modernek szabadsága*. Atlantisz, Budapest. pp. 75–84.

4. A választójog és korlátai: Paine, Martineau. Adams, Stanton

- Thomas Paine: *Az ember jogai*. Ford Pap Mária. Budapest, Osiris Kiadó – Readers International, 1995. I. rész, 3. fejezet: „Az ember jogai”, 47. o.-on a „Franciaország alkotmánya...” kezdetű bekezdéstől a 48. o.-on a "...precedensét idézheti?" végű bekezdés végéig; továbbá 62–65. o.
- Harriet Martineau: *Society in America*. New York: Sanders and Otley, 1837. Part I, Ch. III („Morals of Politics”), Section VII: „The Political Non-Existence of Women”, pp. 148–154. <https://www.gutenberg.org/files/52621/52621-h/52621-h.htm>
- Abigail and John Adams Converse on Women’s Rights, 1776. *The American Yawp Reader*. <https://www.americanyawp.com/reader/the-american-revolution/abigail-and-john-adams-converse-on-womens-rights-1776/>.
- Elizabeth Cady Stanton: Seneca Falls Keynote Address. Delivered July 19, 1848, Seneca Falls, New York. <https://teachingamericanhistory.org/document/address-delivered-at-seneca-falls/>
- Ajánlott:
  - Benjamin Constant. (1997 [1819]). A régiek és a modernek szabadságának összevetése. In: Ludassy Mária (szerk.): *A régiek és a modernek szabadsága*. Atlantisz, Budapest. pp. 235–260.
  - Alexander Keyssar: *The Right to Vote. The Contested History of Democracy in the United States*. New York: Basic Books, 2000. Ch. 1: „In the Beginning”, pp. 3–25.

II. Képviselési demokrácia, közvetlen demokrácia, demokrácia v. köztársaság

5. Rousseau és a közvetlen törvényhozás eszménye

- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. 3. könyv, I–IV. fejezetek: pp. 320–33; XV–XVIII. fejezetek: pp. 362–372; 4. könyv I–III. fejezetek: pp. 372–381.
- MA hallgatóknak: Joshua Cohen: *Rousseau. A Free Community of Equals*. Oxford, OUP, 2010. Ch. 5: „Democracy”, pp. 131–176.
- Ajánlott: Nelson Lund: *Rousseau's Rejuvenation of Political Philosophy. A New Introduction*. Palgrave Macmillan, 2016. Ch. 6: „Political Legitimacy, Direct Democracy, and American Politics”, pp.213–266.

6. Képviselés, köztársaság az amerikai alapítók szemével

- Alexander Hamilton – James Madison – John Jay: *A föderalista. Értekezések az amerikai alkotmányról*. Ford. Balabán Péter. Európa, Budapest, 1998. 1. sz. (Hamilton): pp. 39–43. és 10. sz. (Madison), pp. 91–100.

7. Burke és a képviselők kötelességei

- Edmund Burke: *Töprengések a francia forradalomról*. Ford. Kontler László. Budapest, Atlantisz, 1990. pp. 142–144, pp. 284–292, 382–384.
- MA hallgatóknak: E. Burke: Speech to the Electors of Bristol. [On his being declared by the Sheriffs, duly elected one of the Representatives in Parliament for that City, on Thursday the 3rd of November, 1774]. In: *Miscellaneous Writings, Vol. IV*. Indianapolis: Liberty Fund. pp. 10–15. <https://www.econlib.org/book-chapters/chapter-vol-4-miscellaneous-writings-speech-to-the-electors-of-bristol/>, vagy: http://oll.libertyfund.org/EBooks/Burke_0005.04.pdf
- Ajánlott: David Stasavage (2020): *The Decline and Rise of Democracy: A Global History from Antiquity to Today*. Princeton and Oxford: Princeton UP. Ch. 5, „The Development of Representation in Europe”, pp. 101–137.

8. Mill és a képviselési kormányzás eszménye

- John Stuart Mill: *A képviselési kormány*. Ford. Jánosi Ferencz. Pest: Emich Gusztáv, 1867. 3. fejezet, 7–8. fejezetek. (Kijelölt részletek.)
(Vagy ugyanez angolul: *Considerations on Representative Government*. Kitchener, ON: Batoche Books, 2001 [1861]. Ch. 3: „That the ideally best Form of Government is Representative Government”, pp. 32–47; Ch. 7: „Of True and False Democracy; Representation of All and Representation of the Majority only”: pp. 84–102; Ch. 8: Of the Extension of the Suffrage”, pp. 102–118. [Kijelölt részletek])
- MA hallgatóknak: Dennis F. Thompson (1978): John Stuart Mill and Representative Government. *Philosophical Review* 87 (2):322–325.
- Ajánlott:
  - Chris Barker (2015): Mass and elite politics in Mill's considerations on representative Government. *History of European Ideas* 41 (8):1143–1163.
  - Alan Ryan. *On Politics. A History of Political Thought from Herodotus to the*

Present. London: Penguin, 2012. Ch. 20: „Tocqueville and Democracy”, pp. 729–769.

III. Alkotmányosság: a hatalomgyakorlás intézményes és tartalmi korlátai

9. Hatalmi ágak szétválasztása: Locke, Montesquieu

- John Locke: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Ford. Endreffy Zoltán. Budapest, Gondolat Kiadó, 1986. XII. fejezet: „Az állam törvényhozó, végrehajtó és föderatív hatalmáról”, pp. 142–144., XIII. fejezet: „Az állam hatalmainak alárendeléséről”, pp. 145–153. (Kijelölt részletek.)
- Montesquieu: *A törvények szelleméről*. Ford. Csécsy Imre és Sebestyén Pál. Osiris – Attraktor, Budapest, 2000. XI. könyv, VI. fejezet: „Anglia alkotmánya”, pp. 248–260.
- Ajánlott: Sharon Krause. (2000). The Spirit of Separate Powers in Montesquieu. *The Review of Politics*, 62(2): 231–265. <https://doi.org/10.1017/S0034670500029454>

10. Hatalmi ágak szétválasztása, föderalizmus: az amerikai alapítók szemével

- Alexander Hamilton – James Madison – John Jay: *A föderalista. Értekezések az amerikai alkotmányról*. Ford. Balabán Péter. Európa, Budapest, 1998. 15–20. sz.: pp. 124–163; 47–51. sz.: pp. 355–385.

11. A többség zsarnoksága: Tocqueville

- Alexis de Tocqueville: *Demokrácia Amerikában*. Gondolat, Budapest, 1983. I. kötet, 2. rész, 7. fejezet: „A többség mindenhatósága az Egyesült Államokban és következményei”. pp. 212–234. Ford. Nagy Géza. 8. fejezet: „A jogász-szellem az Egyesült Államokban; hogyan alkot ellensúlyt a demokráciával szemben”, pp. 236–246. Ford. Nagy Géza.
- MA hallgatóknak: Harriet Martineau: *Society in America*. New York: Sanders and Otley, 1837. Part I, Ch. III („Morals of Politics”), Section III: „Apathy in Citizenship”, pp. 115–119; Section V: „Sectional Prejudice”, pp. 135–143; Section VI: „Citizenship of People of Colour”, pp. 144–148. <https://www.gutenberg.org/files/52621/52621-h/52621-h.htm>
- Ajánlott: Alexis de Tocqueville: *Demokrácia Amerikában*. Gondolat, Budapest, 1983. I. kötet, 2. rész 9. fejezet, pp. 256–271, Ford. Nagy Géza. 3. rész V. fejezet: „Hogyan módosítja a demokrácia a szolga és az úr viszonyát”, pp. 436–446. Ford. Schulteisz Gyula.
- Ajánlott: John Keane, Why Read Tocqueville’s Democracy in America? *The Conversation*, April 28, 2015, <https://theconversation.com/why-read-tocquevilles-democracy-in-america-40802>

12. Vallási türelem (tolerancia): Locke

- John Locke: Levél a vallási türelemről. Ford. Kontler László. In: *A vallási türelemről*. Budapest, Stencil Kulturális Alapítvány, 2003. pp. 194–251.
- Ajánlott: Ludassy Mária: A restaurációtól a Dicsőséges Forradalomig (166–1688). In: *A toleranciától a szabadságig*. Budapest, Kossuth, 1992. pp. 54–61.

Számonkérési és értékelési rendszere:

Aktív órai részvétel, szemináriumi dolgozat.

(Filozófia szakos MA-hallgatóknak a szemináriumi dolgozat terjedelme: 2500 szó;

BA hallgatóknak és nem filozófia szakos MA hallgatóknak: 1500 szó.)

Ajánlott irodalom:

Elsősorban ld. fent, az egyes témáknál, továbbá:

Elsődleges:

- David Hume: *Összes esszéi I-II*. Ford. Takács Péter. Budapest: Atlantisz, 1992. „A sajtó szabadságáról”: I. kötet, pp. 23–26; „A pártokról – általában”, I. kötet, pp. 63–72, „Nagy Britannia pártjairól”, I. kötet, pp. 72–80.
- Thomas Paine: *Az ember jogai*. Ford. Pap Mária. Budapest, Osiris Kiadó – Readers International, 1995. I. rész, 3. fejezet: „Az ember jogai”, pp. 13–81; II. rész, 3. fejezet: „A társadalomról és a civilizációról”, pp. 133-138. II. rész: 4. fejezet: „Az alkotmányokról”, pp. 156-181.
- Jean-Jacques Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újjáéledése? Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. pp. 7-41.
- Mary Wollstonecraft: *Vindication of the Rights of Woman*. In: *A Vindication of the Rights of Men, A Vindication of the Rights of Woman, An Historical and Moral View of the French Revolution*. Ed. Janet Todd. Oxford, OUP, 1993. “Author’s Introduction,” “Dedication,” Chapters 1–3: pp. 65-120.
- Benjamin Constant: *A régiek és a modernek szabadsága*. Szerk. Ludassy Mária. Atlantisz, Budapest. pp. 235–260.

Másodlagos:

Magyarul:

- John Dunn: *Locke*. Budapest, Atlantisz, 1992.
- Louis Desgraves: *Montesquieu*. Budapest, Osiris, 2003.
- Ludassy Mária: Magány és közösség. In: J–J. Rousseau: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. pp. 709–752.
- Judith N. Shklar: *Montesquieu*. Ford. Pálosfalvi Tamás. Budapest, Atlantisz, 1994 [1987].

Angolul:

- Nicholas Dent: *Rousseau*. New York: Routledge, 2005.
- Bernard Manin. *The Principles of Representative Government*. Cambridge, UK: Cambridge UP, 1997.
- Robert Wokler: *Rousseau. A Very Short Introduction*. Oxford: OUP. 1995.